

ВІД АВТОРА

На смерть Євгена Коновальця львівська газета «Громадський голос» відгукнулася статтею, озаглавленою «Смерть команданта ОУН». Я запитав тоді свого батька, що означає слово ОУН? На що одержав відповідь: «ОУН — це не слово, а скорочена назва Організації Українських Націоналістів, яка підпільно бореться за незалежність Української держави. Польська влада так ненавидить українських націоналістів, що кожного, кого запідозрить як члена ОУН, ув'язнює на десять років у Картузьку Березу. Але націоналісти сильні духом, вони не бояться в'язниць, ні навіть смерті, а бояться тільки одного — підневільного стану свого народу».

Як мені тоді хотілося побачити хоча б одного такого націоналіста!

Але наступив 1942 рік. У місті Снятині відкрили дворічну торговельну школу. Ставши її учнем, я швидко познайомився з багатьма своїми ровесниками майже з усіх сіл району. Один з таких моїх знайомих, Осип Зінкевич, якимось так, між іншим, сказав мені: «При нашій школі існує підпільна молодіжна Організація Українських Націоналістів. Ти не хотів би в неї вступити?» — «Як не хотів би? — відповідаю. — Я давно до цього готовий!»

Так я познайомився з діяльністю ОУН близько. Спочатку було складання клятви й вивчення Декалога. Потім ми у своїй конспіративній групі засвоювали навички конспірації, поширювали, кожний у своєму селі, листівки, а згодом і самі стали випускати їх на друкарській машинці, що таємно зберігалася на квартирі нашого районного керівника Степана Касіяна. (Як тоді пригодилися нам уроки машинопису, отримані в школі!)

Потім наступила активна діяльність із розширення організації шляхом залучення нових членів, присяга й ознайомлення з військовою справою. Крім того, ми всі брали активну участь в діяльності молодіжних організацій ВСУМ і ПЛАСТ. Наснага була величезна. Молодь воєнних років не знала тих розтлінних розваг, якими просочена нинішня молодь, тодішні юнаки й дівчата направляли всю свою молоду енергію на підпільну роботу, на боротьбу.

Мені пощастило бути в одній конспіративній групі разом з учнями нашої школи Миколою Плав'юком, Осипом Зінкевичем, Орестом Скорейком і Михайлом Марковським.

У 1943 році ми закінчили торговельну школу й роз'їхалися в різні сторони. Різною стала й наша подальша боротьба, й по-різному склалися наші долі. При зміні окупаційних режимів (німецького на більшовицький) наше майбутнє стало таке: Михайло Марковський і Орест Скорейко загинули в рядах УПА; Микола Плав'юк і Осип Зінкевич виїхали на Захід, а мені випало близьке знайомство з життям людей за ґратами й колючим дротом радянських в'язниць і таборів, де українські політв'язні продовжували свою неприборкану боротьбу за право жити, за людську й національну гідність.

Кульмінаційним моментом цієї боротьби стало, тепер уже відоме усьому світові, **НОРИЛЬСКЕ ПОВСТАННЯ**, що спалахнуло наприкінці травня 1953 року.

У 1978 році, тобто в 25-ю річницю повстання, я зробив «Короткий запис спогадів» (для себе самого), щоб зафіксувати на папері все, що збереглося в пам'яті з тих бурхливих днів. Але незабаром наді мною нависла загроза з боку КГБ — бути посадженим у психіатричну лікарню. Тому я вирішив передати свої записки для збереження на Захід, де вони не тільки збереглися, але з легкої руки Осипа Зінкевича, директора видавництва «Смолоскип», були видані окремою книгою.

Оскільки ті записки були зроблені нашвидку й тільки по пам'яті, у них, природно, закралася деякі неточності,

до яких додалися ще й редакторські помилки, що сильно знизило рівень публікації.

Найбільш важливі з допущених помилок:

На сторінці 19 читаємо: «8-го березня 1952 року ми все-таки щасливо доплили до Дудинки». Треба було: 8 вересня. (У березні Єнісей, яким ми плили в Дудинку, скований льодом метрової товщини.) На сторінках 50–51 замість 5-ї зони чотири рази названа 3-я...

На превеликий жаль, всі недоліки й помилки того видання автоматично перейшли у видання моїх спогадів англійською мовою й, здається, німецькою теж.

Незавершеність першого видання моїх спогадів, поради й критичні зауваження близьких друзів змусили мене переглянути застарілий уже текст і внести до нього необхідні зміни, уточнення й доповнення.

Насамперед, текст доповнився багатьма архівними документами, потім було розкрито раніше не названі імена й додано список багатьох, кого ще не забув, активних учасників тих подій. Здавалося, що все, що можна було виправити, — виправлено, і книжка буде зрозуміла кожному, хто її прочитає.

Але, прочитавши мій новий рукопис, Голова правління ОУН Микола Плав'юк зробив зауваження.

Я не даю в тексті пояснень таких уживаних там русизмів: Горлаг, Горстрой, БУР і ін. (Всі ці слова були настільки звичайними і зрозумілими всім ув'язненим, що мені не спало на думку їх пояснювати. Але я забув, що пишу не тільки для колишніх ув'язнених.) Цей недогляд ще можна виправити. Інше зауваження Плав'юка таке: у моєму тексті часто повторюється слово «ми», але ніде не пояснюється, що за цим словом криється.

Спробую пояснити. Уживаючи слово «ми», я мав на увазі всі ті активні групи українських політ'язнів, які створювалися на добровільній основі для загальної боротьби проти жорстокості й сваволі табірної режиму й до яких якоюсь мірою я сам був причетний. Користуючись цим розширеним займенником і далі, хочу ще відзначити, що ми й після Норильська не склали

руки, а зайнялися підготовкою до нового етапу нашої боротьби.

Так, у 1954 році в невеликій зоні на 105-му кілометрі траси Тайшет — Лена ми створили групу з вивчення історії України, де блискуче читав нам учитель за професією й мій близький земляк Ярослав Пащак. А Євген Горошко, Василь Николишин і я, в умовах найсуворішої конспірації, вивчали теорію військової справи за Клаузевіцом. І тут адміністрація табору запідозрила щось недобре й відправила нас (60 чоловік) на цілий рік в Іркутську в'язницю.

А тепер, після всього пережитого, зробленого й добутого нами наші пізніші борці проти більшовицького ладу, так звані шістдесятники, дорікають нам: «Ви у свій час щось гарне трошки зробили, але вас зламали каральні органи, і на цьому ви заспокоїлися. А ми, шістдесятники, боролися за всіх часів, писали протести, виступали в пресі...»

Ми, українські політичні в'язні карагандинських і норильських спецтаборів, виховані й загартовані в рядах ОУН-УПА, а потім і в табірній боротьбі, внесли свій посильний внесок у справу скинення більшовицького ладу, але на пальму першості не претендуємо, тому що боролися не за пальмову гілку, а саме за УКРАЇНУ!